

PROOEMIUM MERTONENSE ANONYMI CUIUSDAM IN ARISTOTELIS ANALYTICA POSTERIORA
COMMENTARII LITERALIS.

Edidit Sten Ebbesen.

In codice collegii Mertonensis 292 praeter opera quae Coxius in "Catalogi Codicum mss. qui in collegiis aulisque Oxoniensibus hodie adseruantur" parte priore (Oxonii 1852) recensuerat prooemium commentarii literalis in Analytica Posteriora Aristotelis, manu secundaria minime nitida saeculo XIV ineunte exaratum, nuper cum Concilii Regni Daniae Indagationis Humanisticae opibus adiutus Oxonii essem inveni. Est autem codex membranaceus mm. 294 x 220, ff. II chart. + 4ol + I chart. (+ 1o8^a, - 377-388) a pluribus librariis saec. XIV in. scriptus. Prooemium vero quod infra edetur semissem columnam sinistram fol. 184v -pars enim superior col. 184vA finis est alterius operis- totamque dextram occupat et 184r mg.inf. continuatur absolviturque. De contentis quorum similia in multis prooemiis illius aetatis legere licet id tantum moneo artissima cognatione, tamquam filii ad parentes vel avos aut fratris ad fratres, prooemium nostrum cum prooemiis commentariorum in Elenchos SF (ca.1275), C (128o-129o) et Quaestionum Veterum in Elenchos Simonis Anglici (ca. 128o-129o) -de quibus omnibus CAHIERS 1o,1973 videas- iungi. Ceterum hanc editionem viro docto Henrico Roos septuagenario qui ut huiusmodi libris operam darem motor primus extiterit dedicatam esse volo.

184vA

Esse hominis in sua ultima perfectione est ipsum esse perfectum per scientias speculativas, sicut dicit Commentator supra principium octavi Physicorum. Et ratio huius est quia esse hominis in sua ultima perfectione est ipsum esse in sua felicitate, esse autem
5 hominis in sua felicitate est ipsum esse perfectum per scientias speculativas, ergo esse hominis in sua ultima perfectione est ipsum esse perfectum per scientias speculativas.

Maior apparet quia esse hominis in sua ultima perfectione est ipsum esse in sua propria et optima operatione secundum illud Philo-
10 sophi primo Ethicorum: bonum finale cuiuslibet habentis operationem in operatione eius consistit. Hominem autem esse in sua propria operatione est ipsum esse in sua felicitate, quia, ut dicit Philosophus primo Ethicorum, felicitas est operatio hominis «secundum» rationem et secundum optimam eius virtutem, et in vita perfecta. Ergo
15 esse hominis in sua ultima perfectione est ipsum esse in sua felicitate, et sic apparet maior.

Minor autem declaratur, sc. quod esse hominis in sua felicitate est ipsum esse perfectum per scientias speculativas, quia esse homi-

nis in sua felicitate est ipsum esse perfectum per aliquod bonum eligibile per se et per se sufficientissimum et delectabilissimum cum felicitas sit aliquid eligibile secundum se et per se sufficientissimum et delectabilissimum, ut apparet ex primo et decimo Ethicorum. Esse autem eligibile secundum se et per se sufficientissimum et delectabilissimum competit solis scientiis speculativis sive perfectioni secundum eas, cum omnia agibilia et etiam fungibilia habeant quandam malitiam et indigentiam et etiam tristitiam sibi admixtas, et ideo esse hominis in sua felicitate est ipsum esse perfectum per scientias speculativas.

Maiores apparet, minor declaratur, quia sicut dicit Philosophus primo Metaphysicae institutis omnibus artibus quae ad necessitatem vitae et ad voluptatem, scientiae speculativae repertae sunt. Philosophus etiam decimo Ethicorum dicit quod nihil accrescit homini ex speculatione veritatis praeter solam veritatis speculationem. Scientiae igitur speculativae non ordinantur ad aliquid aliud, non enim sunt alicuius utilitatis gratia, sunt igitur aliquid bonum eligibile secundum se, sunt etiam aliquod bonum per se sufficientissimum, quod apparet ex speculantis paucorum indigentia et ipsius scientiae distributae abundantia et ex speculationem continuandi potentia et eius cum omnium sufficientissimo puta deo congruentia seu convenientia.

Quod autem speculans paucissimis indiget apparet per Philosophum decimo Ethicorum dicentem "sapiens secundum se ipsum solus existens speculari potest et tanto magis quanto sapientior fuerit", plura enim cognoscit et minus indiget ab aliis instrui, subdit tamen quod melius est speculanti veritatem et cognoscenti si habeat cooperatores. Tamen inter omnes est sibi ipsi per se sufficientissimus. Unde commentator Eustratius ibidem: "cooperatoribus indiget non ad eam quae secundum intentionem operationem -sufficienter enim intendit- sed ne perturbetur in operatione, indiget enim coquente sive elixante holera et aquam ferente et vestem mundante, et totaliter necessaria faciente. Tamen ait Aristoteles quod per se sufficientissimus est propter omnino paucis indigere, hauriet enim ipse aquam et holus elixabit si necesse sit, sed si perdicum et phasianorum elixatione seu decoctione indigeret et mensa pretiosa tunc esset vere indigens." Quia igitur aliis non indiget est per se sufficientissimus.

Apparet ex speculantis paucorum indigentia quod scientiae specu-

lativae sunt bonum per se sufficientissimum. Hoc etiam apparet ex secundo, scilicet ex scientiae distributae abundantia: est enim scientia secundum quandam eius descriptionem nobilis animi possessio quae avarum dedignatur possessorum quanto enim plus distributa fuerit
60 maius suscipit incrementum, scientia autem propriissime dicitur de speculativis.

Apparet igitur ex scientiae distributae abundantia quod scientiae speculativae sunt aliquid bonum per se sufficientissimum. Hoc etiam apparet ex tertio, scilicet ex speculationem continuandi potentia,
65 quia, ut dicit Philosophus decimo Ethicorum, "speculari possumus continue magis quam operari quodcumque," cuius ratio est, sicut dicit ibi commentator Eustratius, quia omne agens appetit aliquod bonum, et quanto illud bonum seu appetibile potest facilius adipisci, illo contingit ipsum velocius repleri. Sed appetibile cuius nequaquam
70 est satietas sed quanto fruitur quidem ipse tantum desiderat et appetit, circa hoc continue operatur agens et semper, et si accidat per aliquem casum declinare ab eo, non ad multum sustinebit absentiam ipsius sed velocius redibit ad illud; tale autem appetibile est omne quod divinum et Conditor noster est cuius satietatem accipere non
75 postest qui ipsum videt. Continua igitur circa ipsum est intellectus operatio, quae est speculativa felicitas.

Apparet igitur quod speculatio inter omnes hominis operationes potest esse maxime continua, ergo per se sufficientissima, quia, ut dicit Philosophus eodem decimo, homini secundum praedictam operationem omnia insunt quae beato viro et perfecto attribuuntur, scilicet
80 quod sit per se sufficiens vacativus «... »

Apparet igitur ex speculationem continuandi potentia quod scientiae speculativae sunt bonum per se sufficientissimum. Et hoc etiam apparet // 184vB ex quarto, scilicet ex eius cum omnium sufficientissimo congruentia seu convenientia, unde et Philosophus eodem
85 decimo: homo vacans contemplationi veritatis "non vivit sic secundum quod homo sed secundum quod aliquid divinum existit in eo", assimilatur enim deo ab hiis quae hinc recedens et intellectualibus immorans, sic enim vivit homo circumlustratus a divino splendore contem-
90 nens ea quae extra, resolvens et liberans se ipsum ab immoderata et irretentibili ad corpus inclinatione.

Apparet igitur speculantem per speculationem deo assimilari et

ita per se sufficientissimo. Scientiae igitur speculativae sunt bonum per se sufficientissimum.

95 Scientiae speculativae sunt bonum delectabilissimum quia, ut dicit Philosophus ubi supra, "philosophia mirabiles delectationes habet puritate et firmitate," quanto enim superexcellunt puritate et pretiositate intellegibilia sensibilibus, tanto et intellegentia sentientibus et speculatio actioni; delectationi etiam quae est in speculatione non est admixta aliqua tristitia, ut vult Philosophus
100 eodem decimo, talis autem est maxime.

Scientiae igitur speculativae sunt bonum aliquid delectabilissimum. Et sic patet minor propter quod sequitur conclusio, scilicet quod esse hominis perfectum in sua felicitate est ipsum esse perfectum per scientias speculativas.

105 Sed istius perfectionis dulcedinem quidam non attendentes philosophantes et ipsam philosophiam parvipendunt, contra quos cum Gundissalino libro suo de Divisione scientiarum praeterita ad praesentia comparantes nos convenit exclamare 'o felix prior aetas quae tot protulit sapientes, quibus velut stellis mundi tenebras irradiavit!
110 Quot enim ipsi scientias ediderunt quasi tot facultates nobis ad illuminandam nostrae mentis ignorantiam reliquerunt. Sed quoniam nunc alii terrenis curis inserviunt, alii circa eloquentiae studium occupantur, alii temporalis ambitione dignitatis inardescunt, ideo paene omnes circa sapientiam sive sapientiae studium elingues fiunt,
115 et praesens lumen quasi caeci non attendunt,' et ideo ipsum quantum in se est parvipendunt. Sed sicut dicit Seneca in epistula quadam ad Lucilium 'numquam in tantum convalescet nequitia, numquam sic contra virtutes coniurabitur, ut non philosophiae nomen venerabile et sacrum maneat.'

120 Philosophiae igitur sive scientiis speculativis pro nostris viribus insistamus.

Ait autem Simplicius super Praedicamenta quod scientiarum speculativarum quaedam sunt principales et quaedam organicae. Principales autem sunt ut naturalis, mathematica et divina, de quibus nihil ad
125 praesens. Organica autem proprie est solum una, ut logica, quae licet practica videatur quia docet operari in singulis scientiis, ut dividere, definire et colligere sive syllogizare, quia tamen non facit haec propter opus sed propter scire, ideo est magis speculativa quam

130 practica, est tamen organica quia omnibus scientiis adhibet instru-
menta.

Et istius secundum Simplicium quidam libri "sunt de ipsa demon-
strativa methodo, quidam autem de hiis quae ante ipsam, ut Priora
Analytica et Peri Hermeneias et Praedicamenta", sicut forma et
materia ante compositum, "quidam autem de hiis quae demonstrationem
135 subinduunt, ut Loci et Sophistici Elenchi et Rhetoricae Artes".

De scientia autem demonstrativa est liber Posteriorum Analyti-
corum qui prae manibus habetur exponendus.

140 Circa quem consideranda est causa inscriptionis seu intitulationis,
"quia causa inscriptionis quando plana fuerit non molestat voce
clamata et confirmat intentionem," ut dicit Simplicius super Prae-
dicamenta;

- secundo quae habitudo huius libri ad alios libros logicae et
universaliter ad omnes scientias;

145 - tertio quis auctor, "patimur enim aliquid ab opinione personarum,
et non immerito, non omnino enim parati sumus ad veri discretionem,
sed diligimus in aliquibus meliores sequi," ut dicit Simplicius ubi
supra;

- quarto quis modus sive quae species locutionis eius in hoc libro.

150 Dicitur autem liber Posteriorum ad differentiam libri Priorum qui
etiam est Analyticus, et dicitur Analyticus quia est resolutorius,
sive iudicativus, docentur enim in hoc libro principia syllogismi
demonstrativi sicut et in libro Priorum docentur principia syllogismi
simpliciter, ex quibus apparet materia sive subiectum huius libri,
quoniam demonstratio seu syllogismus demonstrativus est hic subiectum
155 cum eius principia hic doceantur.

Habitudo autem huius libri ad alios libros logicae est quod est
finis totius logici negotii, sicut vult Albertus supra principium
huius libri et etiam Simplicius super Praedicamenta: habet etiam se
ad omnes scientias sicut regula recta in architectonicis, per ipsum
160 enim regulatur omne quod demonstrandum est in scientiis particulari-
bus, quia non nisi inspiciendo ad ipsam est aliquid bene inventum
vel traditum in aliis scientiis, ex quo patet eius utilitas.

Auctor autem istius libri fuit Aristoteles Peripateticorum prin-
ceps // 184r de quo dicit Averroes supra tertium de Anima: "credo

165 quod iste homo fuit regula in natura et exemplar quod natura invenit
ad demonstrandum ultimam perfectionem humanam."

"Species autem locutionis Aristotelis," sicut vult Simplicius ubi
supra," et secundum intellectum et secundum litteram connexa et intel-
lectualis et celeris: aut enim solutionem confestim superinducit
170 dubitationi aut multas connectens dubitationes una solutione et hac
breviter solvit omnes, nusquam autem voluit ab evidentia egredi,
duplici vero existente evidentia, hac quidem ab intellectu, hac autem
a sensu, cum sensu viventibus disputans eam quae a sensu praehonorat
non solum vero fabulis nec symbolicis aenigmatibus sicut quidam qui
175 fuerunt ante ipsum Aristoteles usus fuit, sed pro omni alio velamine
obscuritatem praehonoravit, et bene incidit in eam sponte: antiquio-
ribus enim putantibus non oportere coriariis suam sapientiam propo-
nere ad hoc quod ipsam susciperent sine labore propter praelucidam
explanationem hii quidem fabulis, hii autem symbolis ipsam abscon-
180 derunt quemadmodum velaminibus magis abdita sacrorum, Aristoteles
autem obscuritatem praehonoravit, forte quidem indeterminatam fabu-
larum et symbolorum innuitionem recusans quia facile alius aliter
talia excipere potest, forte autem et existimans talem obscuritatem
esse magis excitativam ad sollertiam, et ita alios modos reiciens
185 eligit ut omnibus obscurior videatur. Quod autem non infirmitate
sermonis obscuritas ipsius libris evenit sciunt quidem et qui medio-
criter sermonem possunt discernere, quia loquela Aristotelis multum
sermonis insinuat virtute ita ut per paucas syllabas saepe tradat
qua nec aliquis utique per multos circuitus edoceret; palam autem et
190 ex hiis quod in quibus voluit manifestissime docuit ut in Meteoris
et in Topicis et in propriis suis Politicis quae quidem propter maior-
em communitatem theorematum planius curavit exponere. Posse autem
ipsum plane dicere significat maxime epistularum ipsius stilus et
manualis dialogus qui epistulis congruit omni decentia insignitus,
195 et non est aliquis notorum qui Aristoteli circa epistularem stilum
similis habeatur.

Licet autem sic sciret plane scribere et docere, cum in hoc suo
libro Posteriorum qui prae manibus habetur obscuritatem observavit,
ideo ad eius expositionem accedamus.

APPARATUS CRITICUS:

- 13 secundum) marg.decurtata perit
 25 fungibilia) lectio incerta
 48 operatione) speculatione (τῆς θεωρίας) CAG l.c.
 50 propter) praeter 292, correxi ex CAG l.c. (δὲ)
 81-82 quae mg. decurtata perierunt supplevi
 122 ait) lectio incerta, dicit 292 a.c.
 134 ante) lectio incerta
 173 praehonerat^{vi} 292
 185 infirmitate) i.e. pro defectu add. 292 supra lin.
 186 quidem) quidam^{em} 292
 189 edoceret) 2-4 verba supra lin. adscripsit 292, legere
nequivi
 198 observavit) lectio incertissima

APPARATUS FONTIUM:

- 1-3 Averrois Physica 8, proem. (in ed. Iuntina proem. libri I)
 9-11 Arist. EN 1 c. 1
 12-14 Arist. EN 1 c. 7 1098a 13-18
 21-22 Arist. EN 1 c. 5 & 10 c. 7 1177a22-b2
 29-31 Arist. Metaph. 1 c.1 981b20-23
 31-33 Arist. EN 10 c. 7 1177b2
 40-44 Arist. EN 10 c. 7 1177a32-b1
 45-53 Ps. - Eustratius = Michael Ephesius in EN, CAG 20.
 584.29-35
 65-66 Arist. EN 10 c. 7 1177a21-22
 66-76 Ps.-Eustr. EN 581.20 - 582.3
 79-81 Arist. EN 10 c. 7 1177b 21-24
 85-87 Arist. EN 10 c. 7 1177b 27-28
 87-91 cf. Ps.-Eustr. 591.23-28
 95-96 Arist. EN 10 c. 7 1177a 26-27
 96-98 Ps.-Eustr. 582.27-30
 98-100 Arist. EN 10 c. 7 1177a 25-26, cf. Ps.-Eustr. 582.37-38
 100 cf. Arist. Top. 3 c. 4 119a 27-28
 108-113 Gundissalini de Divis. Philosophiae , prolog. p.3.1-11 B.
 116-119 Sen. Ep. 14.11
 122 sqq. cf. Simpl. in Cat., CAG 8.4 = CLCAG 5/1.6
 131-135 Simpl. Cat. CAG 8.4.29-8.5.1 = CLCAG 5/1.6.19-22
 139-140 Simpl. Cat. CAG 8.8.17-18 = CLCAG 5/1.11.37-39
 144-146 Simpl. Cat. CAG 8.8.20-22 = CLCAG 5/1.11.40-43
 156-158 Albertus Magnus in APo. I.I.I pp.513-514 Jammy, cf.
 Simpl. Cat. CAG 8.15.21-22 = CLCAG 5/1.20.81-82
 158-160 cf. Simpl. Cat. CAG 8.20.10-12 = CLCAG 5/1.27.48-49
 164-166 Averr. de An. 3.14 p.433 Crawford.
 167-196 Simpl. Cat. CAG 8.6.19-8.7.22 = CLCAG 5/1.8.70-10.8